

Az ügyességet egyfelől a sportteljesítmények egyik képesség-összetevőjeként (idegrendszeri szabályozás), másfelől konkrét sportági feladatok megoldási színvonalának kifejezőjeként értelmezzük. Gondolatmenetünket támasztja alá Csanádi Árpád megállapítása: „A labdarúgásban nem tartjuk az ügyesség fogalmába tartozónak a beidegzett mozgásokat, a dinamikus sztereotípiákat... az ügyesség ott jelenkezik, hogy a labdarúgó az adott helyzetben hogyan szelektál.” Más szóval, olyan sportágakban, amelyekben a mozgáskészségek jellege nyílt és a taktikai tevékenység játszik központi szerepet, a döntési, választási képesség az ügyesség alapvető kritériuma.

Mivel ezekben a sportágakban a sikeres tevékenység lényegét a környezetből jövő ingerek észlelése (perceptio) és az ezeknek megfelelő célszerű motoros válaszreakciók képezik, a mozgáskészségeket „perceptuomotoros” jelzővel illetjük.

A kifejezés arra utal, hogy a sikeres tevékenység lényege az objektív környezet változásainak észlelése (perceptio), a felfogott jelek értelmezése, összevetése a memóriában tárolt motoros mintákkal, lehetséges válaszreakciókkal. E folyamat eredményeként a döntés teremt meg az adekvát motoros adaptáció lehetőségét.

Eppen ezért a taktikai karakterű sportágakban a képzés központi célja – egyéb elengedhetetlen tulajdonságok mellett – a döntési képesség fejlesztése. Ennek eredményeként a versenyző taktikai tudása fog gyarapodni, mivel az állandóan változó környezetben az ismeretek célszerű alkalmazására tanítjuk meg.

Már utaltunk arra, hogy a mozgáskészségek zárt és nyílt differenciálásának megfelelő technikai és taktikai tevékenység szabályozási folyamataiban jelentős különbség tapasztalható. A zárt jellegű mozgáskészségeket tartalmazó technikai jellegű tevékenység esetében elsősorban a saját test helyzetéről, az izomzat feszültségi állapotáról érkező belső visszajelzések (propriocepció) játszanak domináló szerepet a teljesítményben, a nyílt jellegű mozgáskészségeket tartalmazó taktikai tevékenység esetében pedig a célszerű magatartás-szabályozásnak – a környezetből érkező ingerekhez kapcsolódó exteroceptív folyamatoknak – tulajdonítunk vezető szerepet a teljesítmény létrejöttében.

A 35. ábrán a mozgásügyesség vezető szerepet és taktikai jellegű differenciálódását kísérleljük meg szemléltetni.

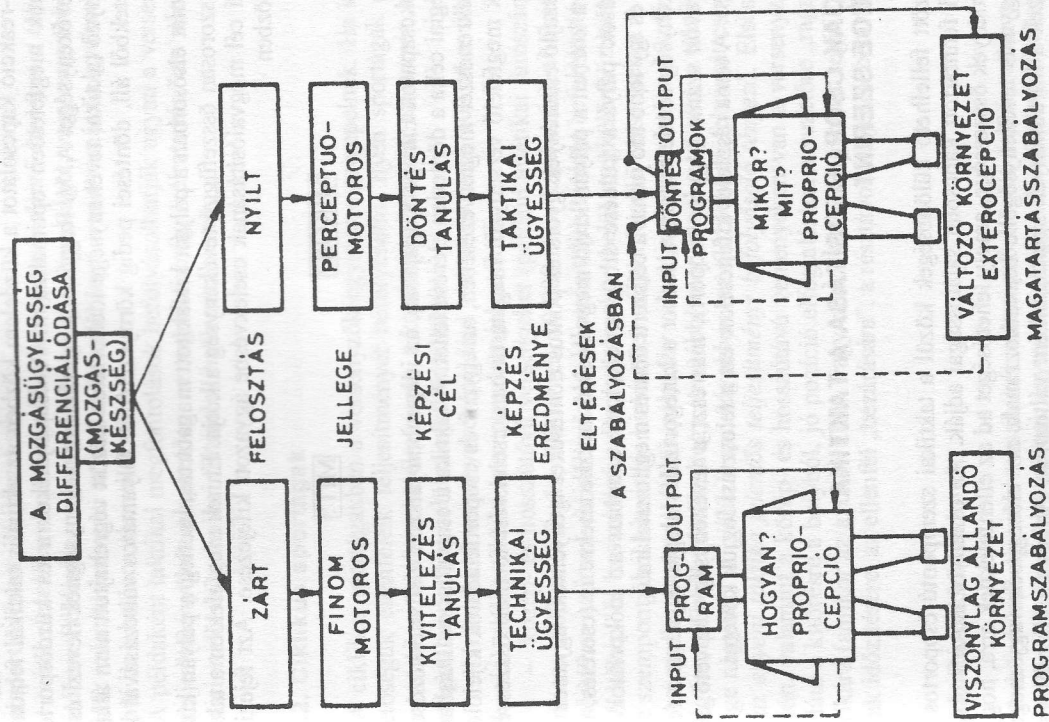
Az ábrán megkülönböztetett programszabályozás és viselkedés- vagy magatartás-szabályozás közötti különbséget jól fejezik ki a sportági szakkönyvek szemléltető ábrái is.

Ha például egy torna- vagy atlétikakönyvet tanulmányozunk, elsősorban a mozgásstílusok elemzésével találkozunk, mivel a tudás, a felkészültség ezekben a sportágakban a mozgásvégrehajtás módján, a technikán keresztül fejeződik ki és válik teljesítményé. A sportjátékok szakkönyveiben a mozgás leírása, a technikai végrehajtás elemzése kiegészül az alkalmazás lehetőségeinek, változatainak bemutatásával. A szemléltetés középpontjában a versenyzők egymáshoz és az ellenfelekhez kapcsolódó viselkedése, lehetséges magatartása áll egy adott szituációban.

A szemléltetett taktikai téglák, figurák, kombinációk, játékelemek elősegítik, hogy a versenyzők egy adott helyzetben mozgásukat, egész magatartásukat célszerűen és eredményesen tudják szabályozni, hogy „harc közben túljárhassanak az ellenfél eszén”. A tevékenység ilyen jellegének megfelelően alakultak ki a sportjátékok és küzdősportok versenyzőivel kapcsolatos „rafimált, fineszes” értékelő jelzői. Az a tény, hogy a taktikai korábban fortélynak nevezték, arra utal, hogy az egyének és a csoportok harcában az „okosan”, célszerűen szabályozott emberi magatartás központi teljesítményt meghatározó tényezőként kezelendő. „Már az ógörög taktika techné (a felállás művészete) kifejezés is

* A „perceptuomotoros” kifejezéssel többek között Fitts, D. M. (1964), Fleishman, E. A. (1965), Welford, A. T. (1966), Knapp, B. (1967), Putnoky, J. (1971), Gerbner M. (1972) műveiben találkozunk.

rávilágít a taktika tartalmának harci eredetére. Az ókori görög ifjúság nevelésében már van taktikai képzés, amin harc, ütközet közben a fegyverek felhasználási módját értették. A sportban, de különösen a sportjátékokban használatos olyan taktikai kifejezések, mint védekezés, hártás, fedezés, támadás, roham, manőver stb. is világosan mutatják, hogy eredetük a történeti fejlődés szempontjából a hadászatba nyúlnak vissza.” (H. Döbler)

35. ábra. A mozgásügyesség differenciálódásának modellje

A taktika sok definícióját ismerjük. A modern hadtudományban egyes ütközetek tervezésének és vezetésének a tudományát, a harcászatot jelenti. Általános megfogalmazás-